

ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Είσαγωγικά

Ἀρχομένου τοῦ Δεκεμβρίου 1965 ἀνέλαβον ὑπερσίαν παρά τῇ Ἐφορεῖα ὁ Ἐπιμελητὴς Νικόλαος Νικονάνος, με ἔδραν τὴν Θεσσαλονίκην, καὶ ἡ Ἐπιμελήτρια Χρυσάνθη Μαυροπούλου - Τσιούμη, με ἔδραν τὴν Βέροϊαν.

Κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος ἔργον τῆς Ἐφορείας ὑπῆρξεν ἡ προστασία τῶν μνημείων, ἡ κήρυξις ὡς ἱστορικῶν διατηρητέων σημαντικοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν, ἡ συγκέντρωσις ἀρχαιολογικῶν εἰδήσεων καὶ ἡ στερέωσις μνημείων.

Ἀναλυτικῶς καὶ κατὰ περιοχάς τὸ ἔργον τῆς Ἐφορείας ἔχει ὡς ἑξῆς:

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

1. Οἰκόπεδον οἰκοδομῆς Βακούρα

Ἀνατολικῶς τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πρίγκιπος Νικολάου 1, ἔνθα εἶχεν ἀποκαλυφθῆ τὸ ἔτος 1962 καὶ κατὰ τὴν ἐκσκαφὴν τῶν θεμελίων τῆς οἰκοδομῆς Ἡ. Βακούρα τμῆμα τῆς ἀψίδος καὶ τοῦ συνθρόνου παλαιохριστιανικῆς βασιλικῆς (βλ. ΑΔ 17 (1961/62): Χρονικά, σ. 256), ἐγένοντο, βάσει μελέτης ἐκπονηθείσης ὑπὸ τῆς Διευθύνσεως Ἀναστηλώσεως, ἐργασίαι ἐπικαλύψεως τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου, κατὰ τρόπον ὥστε νὰ διατηρῶνται τὰ κτίσματα ἐν ὑπογείῳ καὶ νὰ εἶναι ἐπισκέψιμα.

Τῶν ἐργασιῶν τούτων προηγήθη καθαρισμὸς τοῦ ἀνασκαφέντος χώρου καὶ ἐν συνεχείᾳ μικρὰ περαιτέρω, καθ' ὄλην τὴν ἔκτασιν τοῦ πεζοδρομίου, βάσει τῆς μελέτης, ἀνασκαφὴ τοῦ ὑπολοίπου χώρου. Τοιοῦτοτρόπως ἀπεκαλύφθη συνέχεια τῆς ἀψίδος τοῦ ἱεροῦ βήματος καὶ τοῦ πλακοστρώτου δαπέδου αὐτῆς, ὡς καὶ τῶν βαθμίδων τοῦ συνθρόνου (Π ἰ ν. 391 α - γ).

Κατὰ τὴν ἄρσιν τῶν χωμάτων, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀναμοχλευθῆ, ὡς ἐξηκριβώθη νῦν, κατὰ τὴν ἐκσκαφὴν τῶν θεμελίων, ἀνευρέθησαν πολλαὶ ψηφίδες διαφόρων χρωμάτων, ἀποδεικνύουσαι ὅτι ὑπῆρχε ψηφιδωτὸν δάπεδον, ἄγνωστον ποῦ, καθ' ὅτι, τὰ χῶματα εἶχον ἐπισωρευθῆ ἐκεῖ, ὡς ἐλέχθη, παλαιότερον.

Ἡ ἀψὶς τοῦ ἱεροῦ συνεχίζεται κατὰ τὸ μείζον αὐτῆς τμῆμα ὑπὸ τὸ κατὰστρωμα τῆς κεντρικῆς ὁδοῦ Πρίγκιπος Νικολάου, ἀνατολικῶς τῆς ἀψίδος τῆς Ἁγίας Σοφίας, μόνον δὲ ὀλοκληρωσις τῆς ἀνασκαφῆς δύναται νὰ ὀδηγήσῃ εἰς ἀσφαλῆ συμπεράσματα.

Τὰ μέχρι τοῦδε στοιχεῖα εἶναι ἀνεπαρκῆ καὶ

συγγέονται ἐκ τῆς προηγηθείσης ἀναμοχλεύσεως τοῦ χώρου.

Προβλήματα ἐδημιούργησαν αἱ ὑπάρχουσαι ὑπὸ τὸ πεζοδρόμιον ἐγκαταστάσεις ἀγωγῶν ὑδρεύσεως, ἠλεκτροφωτισμοῦ, τηλεφωνικοῦ δικτύου καὶ ἀποχετεύσεως. Μετὰ τὴν ἐκσκαφὴν κατεσκευάσθη τοῖχος ἀντιστηρίξεως, συμφώνως πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ πεζοδρομίου καθοριζομένην γραμμὴν, ἣν ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ μελέτη, ἐπ' αὐτοῦ δὲ ἐστηρίχθη πλάξ ἐκ μετῶν - ἀρμέ, εἰς τὴν στάθμην τοῦ πεζοδρομίου καὶ οὕτως ὁ ἀρχαιολογικὸς χώρος ἐκαλύφθη ὡς ὑπόγειος, καταστάς προσιτὸς διὰ σιδηρᾶς κλίμακος καὶ καταπακτῆς ἀπὸ τοῦ πεζοδρομίου. Ὁ ὅλος ἀνασκαφῆς χώρος, καταλαμβάνων καὶ μέρος τοῦ ὑπογείου τῆς οἰκοδομῆς, ἀπεκλείσθη ἀπ' αὐτοῦ διὰ τοιχείου, γενόμενος οὕτως ἀνεξάρτητος.

2. Τείχη

Ἐργασίαι στερεώσεως μικρᾶς ἐκτάσεως ἐγένοντο εἰς τμῆμα τῶν τειχῶν καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἐβρου, ἔνθα ταῦτα εἶχον ὑποστῆ διάβρωσιν καὶ εἶχε δημιουργηθῆ οὕτω κίνδυνος διὰ τὴν ζωὴν τῶν περιοίκων. Αἱ ἐργασίαι περιορίσθησαν εἰς συμπλήρωσιν τῆς διαβρωθείσης τοιχοποιίας καὶ ὡς ἐκ τούτου εἰς στερέωσιν τοῦ ὑπερκειμένου τμήματος.

ΒΕΡΟΙΑ

α. Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος

Κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος (βλ. ΑΔ 20 (1965): Χρονικά, σ. 474) εἶχεν ἀποκατασταθῆ κτηριακῶς τὸ μνημεῖον τοῦτο.

Ἐφέτος, διὰ τοῦ συνεργείου τοῦ καλλιτέχνου - συντηρητοῦ Φ. Ζαχαρίου, ἐγένετο καθαρισμὸς τῶν τοιχογραφιῶν, αἵτινες διασφύζονται μόνον εἰς τὸ ἱερὸν βῆμα (Π ἰ ν. 392 α) (βλ. ΑΔ 21 (1966): Χρονικά, σ. 29 - 30). Κατὰ τὰς ἐργασίας ἀπεκολλήθη ἀπὸ τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ ἱεροῦ καὶ ἐκ τῆς μεταγενεστέρως φραχθείσης νοτίας θύρας ἐπικοινωνίας τοῦ ἱεροῦ πρὸς τὸ κλίτος, νεώτερον (18ου αἰῶνος) στρώμα τοιχογραφιῶν, τοποθετηθὲν ἐντὸς πλαισίων καὶ ἀναρτηθὲν εἰς ἕτερον τοῖχον τοῦ ναοῦ. Οὕτως ἀπεκαλύφθησαν, ἐκαθαρίσθησαν καὶ ἐστερεώθησαν αἱ ἀρχικαὶ τοιχογραφίαι. Τὴν μελέτην καὶ δημοσίευσιν τῶν τοιχογραφιῶν τοῦ ναοῦ ἀνέλαβεν ὁ ὑπογραφομένος.

β. Ἅγιος Γεώργιος

Τοῦ μνημείου τούτου ἐγένετο κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος στερέωσις τοῦ νοτίου τοίχου καὶ μερικὴ ἀνακεράμωσις τῆς στέγης (βλ. ΑΔ 20 (1965): Χρο-